

II.

Minni enn tímar aftaná neyð arkallíð frá Clement, komu boð ini til admiralitetið í Whitehall — eitt admiralitet, ið ikki var alt ov væl fyririkað. Ið fyrstuni sögdu boðini bert, at eitt bretskt farmaskip var blivið sœkt í Suðuratlantshavinum — stutt frá brasílsku strondina. Inntil 2. oktober var hetta alt, ið teir vísu. Teir vísu onki um, hvat slag skip, ið hevði sœkt Clement, um tað var eitt armerað farmaskip, ella kanska okkurt meira ógislígt. So komu eini ræðulig boð frá tí brasílska farmaskipinum, ið hevði bjargað tann eina bátin frá Clement: Ódjørð, ið var sloppið leyst í Atlantshavinum var tað týska lummaslagskipið Admiral Scheer. Eitt lummaslagskip, eitt av vápnunum hjá Hitler, sum ikki vóru so loyndarfull. Hetta vóru ring tíðindi fyrir admiralitetið, men tey vóru tó ikki fullkomiliga óvantaði. Tað var eyð sœð, hvat eitt lummaslagskip skuldi nýtast til, um kríggj brast á. Harumframt vóru tey bygd til at samarbeiða við tey stóru væl armeraðu týsku farma skipini, sum kundu sigla í langa tíð úti á víðum havi.

Admiralitetið hevði ikki gloymt, hvussu væl alt hevði eydnast hjá tí týska skipinum Emden í krígunum frá 1914—1918. Tann 9. november 1914, hevði hesin lætti krússarin eina mallur beint fyrir ikki minni enn 16 farmaskipum í Indiska havinum og Bengal vikini, ialt 66.146 tons. Harafurtað fangaði hann eisini eitt allierað og 12 uttanveltaði skip, ialt 53.000 tons.

Og alt hetta gjørdi eitt einsamalt og heldur lítið skip. Ið hvussu er nakað væl minni enn eitt lummaslagskip, og við als ikki so sterkum kanónum. Emden hevði eitt displacement upp á 3.592 tons, bar tiggju 4.1 tumma kanónir og sigldi 24 mil. Um eitt so lítið og seint skip kundi gera so stóran skaða upp á so stutta tíð, hvat kundi so ikki eitt lummaslagskip gera? Hetta var tað, sum admiralitetið óttaðist fyrir longu áðrenn kríggj, men hetta vísu fólk tíbetur onki um.

Satt var, at livið hjá Emden bert bleiv stutt, eftirsum tann australski krússarin Sydney, 5.600 tons við 8 6-tumma kanónum og 26 mila ferð, skjótt aftaná at hava fangað Emden, gjørdi tað av við hann við kanónum sínum, ið vóru nógv sterkari, men teir góðu yvir-menninir í admiralitetinum høvdu eitt fólisi av, at tað helst ikki fór at ganga líka lætt at gera tað av við eitt lummaslagskip.

Hesi vóru ikki bygd til at verða sœkt so lættliga, og tey høvdu eina eldmegi, sum segði frá, at figgindar teirra vildu bita í grasinum, um teir komu ov nær. Tað var ikki bert at finna skipið á tí víða Atlantshavinum, hóast hetta kundi sýnast ógjørligt. Nei, tann stóri trupulleikin var, hvat ið mundi fara at henda, tó sjóslagið byrjaði.

Tí í øllum Bretlandi vóru bert trígir slagkrússarar, sum menn hildu vera sterkar nokk til at kunna leypa á eitt lummaslagskip við nakrari vón um, at

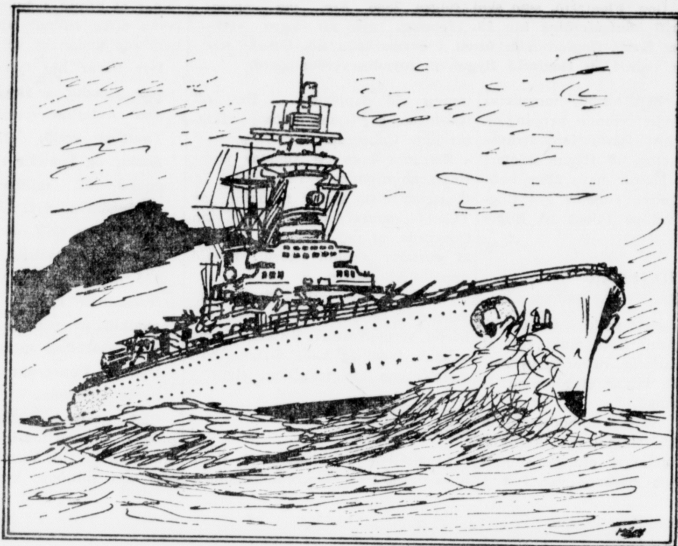
tað kundi eydnast, nevnliga Hood, Repulse og Renown, og í flotanum hjá Bretlandi og Frankaríki tilsamans vóru bert fimm so sterk skip. Um onnur skip royndu slikt, sögdu ráðgevarar við Hitler, so vildu tey bert gera sjálmorð. Tí lummaslagskipið kundi knasa alt, ið kom í nánd, í smæsta sor, uttan so mikið sum at fáa eitt einasta sár, ið kundi merkjast.

Lummaslagskipini vóru svar-ið hjá Týsklandi, aftaná at tað var blivið noktað teimum at byggja stór krigsskip í millumkríggjarunum. Tá týskararnir ikki kundu fáa loyvi til at byggja stóri krigsskip, so skuldi tað, ið teir sluppu at byggja, vera betri enn nakað annað í øllum heiminum, og úrslitið av hesum bleiv so lummaslagskipini.

Flotamegi Týsklands var blivin knúst í fyrsta heimsbardaga. Í 1914 hevði týski flotin verið tann næststørsti í heiminum, men aftaná kríggj sluppu teir bert at hava seks elligomul slagskip av Deutschland-slagnum. Tey meira nýmótans krigsskipini vóru ferd til Scapa Flow, har tey seinni blivu sœkt av teirra egnu mann-ing.

Stríðið byrjaði, tá friðarbrøvini millum tjóðirnar skuldu undirskriva. Frankaríki, ið alt ov væl kendi ræðslurnar frá krígunum, vildi hava fullkomiligt týskt yvirgevisi, t.v.s. ongan her, ongan flota o.s.fr., men Bretland, ið óttaðist tað nýggja landið eystanfyrir, USSR, ynskta at týskararnir bert niðurlegdu helvtina av øllum, fyrir at Bretland kanska seinni kundi hava Týskland sum ein fendarar fyrir kommunismuna. Teir noyðust so at gera eina lóg, ið gekk millum um krøvini hjá Bretlandi og Frankaríki, og hon segði m.a., at Týskland ikki mátti byggja kavbátar (hetta kravdi Bretland nú eisini), men harafurtað kundi Týskland hava ein minni havflota til verju, um teir skuldu blivið álopniir av russum í Eystursjónum. Hesin flotin skuldi hava: seks gomul slagskip, seks lættar krússarar og

SLAGIÐ VIÐ LA PLATA

eftir G.Landsborough. Michel Nielsen týddi

soleiðis komu hesi lond at standa á javnt við Týskland. Har var tó ein tjúningarmikil munur imillum. Londini gjørdi nevnliga bert av at ikki byggja KRÚSSARAR, størri enn 10.000 tons. Viðvíkjandi slagskip og slagkrússarar, gjørdi tey av bert ikki at byggja so nógv í framtíðini? Seinni gjørdi tær somu tjóðirnar enn tá ikki at byggja slagskip sum vóru minni enn eitt ávíst tonsalt. Politikkurin hjá tí týska admiralinum Raeder, var at byggja skip, sum sýntust ikki at fara yvir 10.000 tonsa mark-ið, men hvørs veruliga stóð lá millum ein krússara og eitt slagskip. Úrslitið av hesum kom soleiðis at verða lummaslagskipið.

sum vóru størri enn markið sum bleiv sett í Versailles, loyvdi. Í 1929 bleiv kjølurin lagdur til eitt skip, sum skuldi byggjast til avloysingar av einum av teimum gomlu Deutschland-slagskipunum, sum var blivið selt til upphøggingar. Hetta skipið fekk navnið Deutschland. Í 1931 byrjaði admiral Raeder at byggja eitt annað skip. Admiral Scheer, og í 1932 byrjaði arbeiði á Admiral Graf Spee.

Hesi skip gjørdi allan heim-in klökkar, tá tey blivu liðug. Fyri fyrstu ferð skip, sum bóru tað nýggja týska flaggið, flaggið við hókukrossinum, sum heimurin seinni alt ov gott skuldi koma at kenna. Skipini vóru langt framman fyrir nakað annað, sum á sinni var blivið bygt til at kríggjast á sjónum við, og admiralitetini í mótskúðulondum Týsklands gjørdi ser alt fyrir eitt greitt, at hesi skip komu at broyta framtíð sjókríggjforsluna.

Tað hevði kostað 3.750.000 pund at byggja hvørt skipið, og tað var ein ófor rúgva av pengum at nýta til eitt krigsskip í 1930'unum. Tey vóru bygd beint móti tí, sum Versailles-lógirnar loyvdu: Displacement teirra gekk heilt til 13.000 tons. Men tað var ikki so nógv stóddin, sum gjørdi, at tey blivu eyknevnd 'lummaslagskip' nei, tað var tann veldiga megín, sum lá krógvður í tí 609 fót langa skrokkinum. Skrokkurin var bygdur av alumínium hvar sum helst tað var gjørligt fyrir at skipið skuldi kunna sigla skjótari. Ístaðin fyrir eina vanligu dampurbínu, hevði lumma slagskipið eina 54.000 hesta dieselmáskinu, sum gjørdi, at tað kundi sigla 10.000 fjórðingar við 15 mila ferð, uttan at taka olju, og sum gav skipinum eina topp-ferð uppá ikki minni enn 27.7 mil, sum var ein heilt

óvanlig ferð fyrir einum skipi av slíka stódd. Men mest av øllum var tað vápnini, sum kløkkadu serfrøðingar. Lummaslagskipið hevði seks 11-tumma kanónir, sum sótu í tveimum sokallaðum triple-torn, átta 5.9-tumma kanónir, seks 4-tumma antiloftkanónir og átta torpedorør. Eisini hevði tað tvey flogfor, sum kundu verða skotin út frá dekkinum, og endiliga var dekkið og síðurnar so tjúkkar, at tað ikki skuldi verið móguligt hjá nakrari bretska 8-tumma granat at sleppa igjøgnum, uttan heilt tætt við skipinum. Lummaslagskipið hevði soleiðis eina eldmegi og eina verju, ið svaraði til tað, sum eitt vanligt slagskip hevði, samstundis við ferðini og manøvre-dugileikanum hjá einum stórum krússara. Sum Raeder reypaði tá: Tey kundu sigla undan øllum skipum, ið høvdu stóri eldmegi enn tey, og knasa alt, ið kundi koma í nánd sundur og saman. Tað var heilt klárt at siggja endamálið við slíkum skipum: Tey skuldu gera tað sama arbeiðið, sum nógv veikari skip gjørdi fyrr.

Ólíkt byrjanini á fyrsta heimsbardaga, byrjaði Týskland nú 2. heimsbardaga við einum nógv veikari flota. Tað er líkt til, at týskarar alt fyrir eitt fráskrivaðu flotan (við undantak av U-bátunum) og nú, eins og so mangan áður leit á ein sterkan her. Arbeiðið hjá lummaslagskipinum bleiv so, at halda ein stóran part av bretska og franska flotanum bundnan við at ansa eftir teimum. Burtursæð frá U-bátunum, sum Hitler hevði umleidd 80 av, hevði Týskland í 1939 ein flota upp á: Tveir millumstórar slagkrússarar, Scharnhorst og Gneisenau, tey trý lummaslagskipini, tveir sverar krússarar, Blücher og Admiral Hipper, og seks 6-tumma krússarar saman við

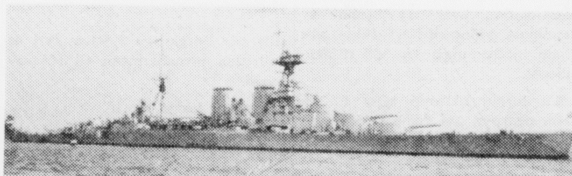

Foto av Hood.

nakrar torpedobátar. Lógin noktaði Týsklandi at byggja skip, ið vóru størri enn 10.000 tons depl.

Og satt at siga royndu týskarar í 10 ár ikki at byggja krigsskip upp til hetta markið, eftirsum landið langt frá var komið afturfyrir seg aftaná kríggj ið. Men samstundis gjørdi tær vinnandi tjóðirnar av eisini at seta tað sama markið hjá sær sjálvum fyrir, at tað ikki skuldi enda við eini kappan um at byggja tey stóru og ræðuliga stóra skipini, sum bert vildu sora figgarligu stóðu landanna. Í 1921 undirskrivaðu Bretland, USA, Frankaríki, Japan og Italia eina slíka lóg, og

í fyrstuni høvdu londini ikki sett nakað mark fyrir krússarum, men í 1930 og aftur í 1935, gjørdi tey av at seta mark fyrir talið av krússarum, ið vóru vápnaðir við 8-tumma kanónum. Hetta passaði best fyrir Ongland, ið hevði meira brúk fyrir einum stóri tali av smáum krigsskipum enn fyrir nokur fá stór. Men hóast hesar lóginar sýntust at ganga væl saman við pengunum hjá fólkunum, ið skuldu gjalda skatt, so var tað samstundis ein finur tjansur hjá tí maktstjúka týska diktatorinum.

Longu áðrenn Hitler kom til reiði í Týsklandi, vóru týskarar byrjaðir at byggja skip,